

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

03. Σχόλια για τους εμπνευσμένους λόγους (03. Udāna-
aṭṭhakathā)

7. Το μικρό κεφάλαιο (7. Cūḷavaggo)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

03. Σχόλια για τους εμπνευσμένους λόγους

7. Cūḷavaggo

1. Paṭhamalakuṇḍakabhaddiyasuttavaṇṇanā

61. Cūḷavaggassa paṭhame lakuṇḍakabhaddiyanti ettha bhaddiyoti tassa āyasmato nāmaṃ, kāyassa pana rassattā “lakuṇḍakabhaddiyo”ti naṃ sañjānanti. So kira sāvattvivāsī kulaputto mahaddhano mahābhogo rūpena apāsādiko dubbaṇṇo duddasiko okoṭimako. So ekadivasam satthari jetavane viharante upāsakehi saddhiṃ vihāraṃ gantvā dhammadesanaṃ sutvā paṭiladdhasaddho pabbajitvā laddhūpasampado satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā vipassanāya kammaṃ karonto sotāpattiphalaṃ pāpuṇi. Tadā sekkhā bhikkhū yebhuyyena āyasmantaṃ sārīputtaṃ upasaṅkamtivā uparimaggatthāya kammaṭṭhānaṃ yācanti, dhammadesanaṃ yācanti, pañhaṃ pucchanti. So tesam adhippāyaṃ pūrento kammaṭṭhānaṃ ācikkhati, dhammaṃ deseti, pañhaṃ vissajjeti. Te ghaṭentā vāyamantā appekacce sakadāgāmiphalaṃ, appekacce anāgāmiphalaṃ, appekacce arahattaṃ, appekacce tisso vijjā, appekacce chaḷabhiññā, appekacce catasso paṭisambhidā adhigacchanti. Te disvā lakuṇḍakabhaddiyopi sekho samāno kālaṃ ṇatvā attano cittakallatañca sallekhañca paccavekkhitvā dhammasenāpatiṃ upasaṅkamtivā katapaṭisanthāro sammodamāno dhammadesanaṃ yāci. Sopissa ajjhāsayassa anurūpaṃ kathaṃ kathesi. Tena vuttaṃ - “tena kho pana samayena āyasmā sārīputto āyasmantaṃ lakuṇḍakabhaddiyaṃ anekapariyāyena dhammiyā kathāya sandasseti”tiādi.

Tattha anekapariyāyenāti “ītipi pañcakkhandhā aniccā, itipi dukkhā, itipi anattā”ti evaṃ anekehi kāraṇehi. Dhammiyā kathāyāti pañcannaṃ upādānakkhandhānaṃ udayabbayādīpakāsanīyā dhammiyā kathāya. Sandassetīti tāniyeva aniccādīlakkhaṇāni udayabbayādīke ca sammā dasseti, hatthena gahetvā viya paccakkhato dasseti. Samādapetīti tattha lakkhaṇārammaṇikaṃ vipassanaṃ sammā ādapeti, yathā vīthipaṭipannā hutvā pavattati, evaṃ gaṇhāpeti. Samuttejetīti vipassanāya āraddhāya saṅkhārānaṃ udayabbayādīsū upaṭṭhahantesu yathākālaṃ paggahaniggahasamupekkhaṇehi bojjhaṅgānaṃ anupavattanena bhāvanaṃ majjhimaṃ vīthiṃ otāretvā yathā vipassanāñāṇaṃ sūraṃ pasannaṃ hutvā vahati, evaṃ indriyānaṃ visadabhāvakaraṇena vipassanācittaṃ sammā uttejeti, visadāpanavasena vodapeti. Sampahaṃsetīti tathā pavattiyamānāya vipassanāya samappavattabhāvanāvasena ceva upariladdhabbhāvanābalena ca cittaṃ sammā pahaṃseti, laddhassādasena vā suṭṭhu toseti. Anupādāya āsavehi cittaṃ vimuccīti yathā yathā dhammasenāpati dhammaṃ deseti, tathā tathā tathalakkhaṇaṃ vipassantassa therassa ca desanānubhāvena, attano ca upanissayasampattiyaṃ ṇāṇassa paripākaṃ gatattā desanānusārena ṇāṇe anupavattante kāmāsavādīsū kañci āsavaṃ aggahetvā maggaṭṭhāyānaṃ anavasesato cittaṃ vimucci, arahattaphalaṃ sacchākāsi attho.

Tattha uddhanti rūpadhātuyā arūpadhātuyā ca. Adhoti kāmadhātuyā. Sabbadhīti sabbasmimpi saṅkhāragate. Vippamuttoti pubbabhāge vikkhambhanavimuttiyā aparabhāge samucchadapaṭipassaddhivimuttihi sabbappakārena vimutto. Ettha ca uddhaṃ vippamuttoti etena pañcuddhambhāgiyaśaṃyojanapahānaṃ dasseti. Adho vippamuttoti etena pañcorambhāgiyaśaṃyojanapahānaṃ. Sabbadhi vippamuttoti etena avasiṭṭhasabbākusalapahānaṃ dasseti. Atha vā uddhanti anāgatakālaggahaṇaṃ. Adhoti atītakālaggahaṇaṃ. Ubhayaggahaṇeṇeva tadubhayapaṭiśaṃyuttattā paccuppanno addhā gahito hoti, tattha anāgatakālaggahaṇeṇa anāgatakkhandhāyatanadhātuyo gahitā. Sesapadesupi eseṇa nayo. Sabbadhīti kāmabhedādiṇa sabbasmim bhavati. Idaṃ vuttaṃ hoti - anāgato atīto paccuppannoti evaṃ tiyaddhasaṅgahite sabbasmim bhavati vippamuttoti.

Paṭhamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

62. Duttiye sekhaṃ maññaṃānoti “sekho aya”nti maññaṃāno. Tatrāyaṃ vacanatto - sikkhatīti sekho. Kiṃ sikkhati? Adhisīlaṃ adhicittaṃ adhipaññaṃca. Atha vā sikkhanaṃ sikkhā, sā etassa sīlanti sekho. So hi apariyositasikkhattā tadadhimuttatā ca ekantena sikkhanasīlo, na pariniṭṭhitasikkho asekho viya tattha paṭippassaddhussukko, nāpi vissaṭṭhasikkho pacurajano viya tattha anādhimutto. Atha vā ariyāya jātiyā tīsu sikkhāsu jāto, tattha vā bhavoti sekho. Bhiyyosomattāyāti pamāṇato uttari, pamāṇaṃ atikkamitvā adhikataranti attho. Āyasmā hi lakuṇḍakabhaddiyo paṭhamasutte vuttena vidhinā paṭhamovādena yathānisinnova āsavakkhayappatto. Dhammasenāpati pana tassa taṃ arahattappattiṃ anāvajjanena ajānitvā “sekhoyevā”ti maññaṃāno appaṃ yācito bahuṃ dadamāno ulārapuriso viya bhiyyo bhiyyo anekapariyāyena āsavakkhayāya dhammaṃ kathetiyeva. Āyasmāpi lakuṇḍakabhaddiyo “katakicco dānāhaṃ, kiṃ iminā ovādenā”ti acintetvā saddhammagāravena pubbe viya sakkaccaṃ suṇātiyeva. Taṃ disvā bhagavā gandhakuṭiyāṃ nisinnoyeva buddhānubhāvena yathā dhammasenāpati tassa kilesakkhayaṃ jānāti, tathā katvā imaṃ udānaṃ udānesi. Tena vuttaṃ “tena kho pana samayenā”tiādi. Tattha yaṃ vattabbam, taṃ anantarasutte vuttameva.

Gāthāyaṃ pana acchechchi vaṭṭanti anavasesato kilesavaṭṭaṃ samucchindi, chinne ca kilesavaṭṭe kammavaṭṭampi chinnameva. Byagā nirāsanti āsā vuccati taṇhā, natthi ettha āsāti nirāsaṃ, nibbānaṃ. Taṃ nirāsaṃ visesena agā adhigatoti byagā, aggamaggassa adhigatattā puna adhigamakāraṇena vinā adhigatoti attho. Yasmā taṇhā dukkhasamudayabhūtā, tāya pahīnāya appahīno nāma kilesa natthi, tasmāssa taṇhāpahānaṃ savisesaṃ katvā dassento “visukkhā saritā na sandatī”ti āha.

Tassattho - catutthasūriyapātubhāvena viya mahānadiyo catutthamaggañāṇuppadena anavasesato visukkhā visositā taṇhāsaritā nadī na sandati, ito paṭṭhāya na pavattati. Taṇhā hi “saritā”ti vuccati. Yathāha - “saritāni sinehitāni ca, somanassāni bhavanti jantuno”ti, “saritā visattikā”ti ca. Chinnaṃ vaṭṭaṃ na vattatīti evaṃ kilesavaṭṭasamucchadena chinnaṃ vaṭṭaṃ anuppadadhammataṃ avipākadhammatañca āpādanena upacchinnaṃ kammavaṭṭaṃ na vattati na pavattati. Esevanto dukkhassāti yadetaṃ sabbaso kilesavaṭṭābhāvato kammavaṭṭassa appavattanaṃ, so āyatiṃ vipākavaṭṭassa ekaṃseneva anuppadō eva sakalassāpi saṃsāradukkhassa anto paricchedo parivaṭumabhāvoti.

Dutiyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Paṭhamasattasuttavaṇṇanā

63. Tatiye kāmesūti vatthukāmesu. Ativelanti velaṃ atikkamitvā. Sattāti ayonisomanasikārabahulatāya vijjamānampi ādīnaṃ anoloketvā assādameva saritvā sajjanavasena sattā, āsattā laggāti attho. Rattāti vatthaṃ viya raṅgaajātena cittassa vipariṇāmakaraṇena chandarāgena rattā sārattā. Giddhāti abhikaṅkhanasabhāvena abhijjhanena giddhā gedhaṃ āpannā. Gadhitāti rāgamucchitā viya dummocanīyabhāvena tattha paṭibaddhā. Mucchitāti kilesavasena visaññībhūtā viya anaññakiccā mucchaṃ mohaṃ āpannā. Ajjhoppānāti anaññasādhāraṇe viya katvā gilitvā pariniṭṭhapetvā ṭhitā. Sammattakajātāti kāmesu pātabyataṃ āpajjantā appasukhavedanāya sammattakā suṭṭhu mattakā jātā. “Sammodakajātā”tipi pāṭho, jātasammodanā uppannapahaṃsāti attho. Sabbehipi padehi tesāṃ taṇhādhipannataṃyeva vadati. Ettha ca paṭhamaṃ “kāmesū”ti vatvā punapi “kāmesū”ti vacanaṃ tesāṃ sattānaṃ tadadhimuttidīpanatthaṃ. Tena sabbiriyāpathesu kāmaguṇasamaṅgino hutvā tadā vihariṃsūti dasseti.

Tasmiñhi samaye ṭhapetvā ariyasāvake sabbe sāvattivāsino ussavaṃ ghoṣetvā yathāvibhavaṃ āpānabhūmiṃ sajjetvā bhuñjantā pivantā āvi ceva raho ca kāme paribhuñjantā indriyāni paricārentā kāmesu pātabyataṃ āpajjimsu. Bhikkhū sāvattiyaṃ piṇḍāya carantā tattha tattha gehe ārāmuyyānādīsu ca manusse ussavaṃ ghoṣetvā kāmaninne tathā paṭipajjante disvā “vihāraṃ gantvā saṅhasukhumaṃ dhammaṃ labhissāmā”ti bhagavato etamatthaṃ ārocesuṃ. Tena vuttaṃ - “atha kho sambahulā bhikkhū...pe... kāmesu viharantī”ti.

Etamatthaṃ viditvāti etaṃ tesāṃ manussānaṃ āpānabhūmiramaṇīyesu mahāpariḷāhesu anekānatthānubandhesu ghorāsayhakaṭukaphalesu kāmesu anādīnavadassitaṃ sabbākārato viditvā kāmānañceva kilesānañca ādīnavavibhāvanaṃ imaṃ udānaṃ udānesi.

Tattha kāmesu sattāti vatthukāmesu kilesakāmena rattā mattā sattā visattā laggā laggitā saṃyuttā. Kāmasaṅgasattāti tāyeva kāmasattiyā vatthukāmesu rāgasāṅgena ceva diṭṭhimānadosaavijjāsāṅgehi ca sattā āsattā. Saṃyojane vajjamapassamānāti kammavaṭṭaṃ vipākavaṭṭena, bhavādiḍḍi vā bhavantarādīhi, satte vā dukkhehi saṃyojanato bandhanato saṃyojananāmake kāmarāgādikilesajāte saṃyojanīyesu dhammesu assādānupassitāya vaṭṭadukkhamūlabhāvādikaṃ vajjaṃ dosaṃ ādīnavaṃ apassantā. Na hi jātu saṃyojanasaṅgasattā, oghaṃ tareyyuṃ vipulaṃ mahantanti evaṃ ādīnavadassanābhāvena saṃyojanasabhāvesu saṅgesu, saṃyojanasaṅkhātehi vā saṅgehi tesāṃ visayesu tebhūmakadhammesu sattā vipulavisayatāya anādikālatāya ca vipulaṃ vitthiṇṇaṃ mahantañca kāmādioghaṃ, saṃsāroghameva vā na kadāci tareyyuṃ, ekaṃseneva tassa oghassa pāraṃ na gaccheyyunti attho.

Tatīyasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Dutīyasattasuttavaṇṇanā

64. Catutthe andhīkatāti kāmā nāma anandhampi andhaṃ karonti.

Yathāha -

“Luddho atthaṃ na jānāti, luddho dhammaṃ na passati;
Andhatamaṃ tadā hoti, yaṃ lobho sahate nara”nti. -

Tasmā kāmena anandhāpi andhā katāti andhīkatā. Sesāṃ anantarasutte vuttanayameva. Tattha hi manussānaṃ pavatti bhikkhūhi disvā bhagavato ārocitā, idha bhagavatā sāmaṃyeva diṭṭhāti ayameva viseso. Satthā sāvattitho nikkhamitvā jetavanaṃ gacchanto antarāmagge aciravatiyaṃ nadiyaṃ macchabandhehi oḍḍitaṃ kumaṇḍalaṃ pavisitvā nikkhantaṃ asakkante bahū macche passi, tato aparabhāge ekaṃ khīrapakaṃ vacchaṃ goravaṃ katvā anubandhitvā thaṇṇapipāsāya gīvaṃ pasāretvā mātu antarasatthiyaṃ mukhaṃ upanentaṃ passi. Atha bhagavā vihāraṃ pavisitvā pāde pakkhāletvā paññattavarabuddhāsane nisinno pacchimaṃ vatthudvayaṃ purimassa upamānabhāvena gahetvā imaṃ udānaṃ udānesi.

Tattha kāmandhāti vatthukāmesu kilesakāmena andhā vicakkhukā katā. Jālasaṅghannāti sakattabhāvaparattabhāvesu ajjhātikabāhirāyatanesu, tannissitesu ca dhammesu atītādivasena anekabhedabhinnesu heṭṭhupariyavasena aparāparaṃ uppattiyā antogadhānaṃ anatthāvaḥato ca jālabhūtāya taṇhāya sukhumacchiddena jālena parivuto viya udakarahado saṅghannā paliguṇṭhitā ajjhotthaṭṭa. Taṇhāchadanachādītāti taṇhāsaṅkhātena chadanena sevālapaṇakena viya udakaṃ chādītā, paṭicchannā pihītāti attho. Padadvayenāpi kāmaccandanaṇivāraṇanivāritakusalacittācārataṃ dasseti.

Pamattabandhunā baddhāti kilesamārena devaputtamārena ca baddhā. Yadaggena hi kilesamārena baddhā, tadaggena devaputtamārenapi baddhā nāma honti.

Vuttañhettaṃ -

“Antalikkhacaro pāso, yvāyaṃ carati mānaso;
Tena taṃ bādhayissāmi, na me samaṇa mokkhasī”ti.

Namuci kaṇho pamattabandhūti tīṇi mārassa nāmāni. Devaputtamāropi hi kilesamāro viya anatthena pamatte satte bandhatīti pamattabandhu. “Pamattā bandhane baddhā”ti paṭhanti. Tattha bandhaneti kāmaguṇabandhaneti attho. Baddhāti

niyamitā. Yathā kiṃ? Macchāva kumināmukhe yathā nāma macchabandhakena oḍḍitassa kuminassa mukhe pavittḥā macchā tena baddhā hutvā maraṇamanventi pāpuṇanti, evameva mārena oḍḍitena kāmaguṇabandhanena baddhā ime sattā jarāmarāṇamanventi. Vaccho khīrapakova mātaraṃ yathā khīrapāyī taruṇavaccho attano mātaraṃ anveti anugacchati, na aññaṃ evaṃ mārābandhanabaddhā sattā saṃsāre paribbhamantā maraṇameva anventi anugacchanti, na ajaraṃ amaraṇaṃ nibbānanti adhippāyo.

Catutthasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

5. Aparalakunḍakabhaddiyasuttavaṇṇanā

65. Pañcame sambahulānaṃ bhikkhūnaṃ piṭṭhito piṭṭhitoti āyasmā lakuṇḍakabhaddiyo ekadivasam sambahulehi bhikkhūhi saddhiṃ gāmantarena piṇḍāya caritvā katabhattakicco pattaṃ vodakaṃ katvā thavikāya pakkhipitvā aṃse laggetvā cīvaraṃ saṅgharitvā tampi vāmaṃse ṭhapetvā pāsādikena abhikkantena paṭikkantena ālokikena vilokikena samīñjitena pasāritena okkhattacakkhu iriyāpathasampanno attano satipaññāvepullaṃ pakāseto viya satisampajaññaṃ sūpaṭṭhitaṃ katvā samāhitena cittaṃ pade padaṃ nikkhipanto gacchati, gacchanto ca bhikkhūnaṃ pacchato pacchato gacchati tehi bhikkhūhi asaṃmisso. Kasmā? Asaṃsatṭhavihāritāya. Apica tassāyasmato rūpaṃ paribhūtaṃ paribhavaṭṭhānīyaṃ puthujjanā ohīenti. Thero taṃ jānitvā piṭṭhito piṭṭhito gacchati “mā ime maṃ nissāya apuññaṃ pasaviṃsū”ti. Evaṃ te bhikkhū ca thero ca sāvattiṃ patvā vihāraṃ pavisitvā yena bhagavā tenupasaṅkamanti. Tena vuttaṃ - “tena kho pana samayena āyasmā lakuṇḍakabhaddiyo”tiādi.

Tattha dubbaṇṇanti virūpaṃ. Tenassa vaṇṇasampattiyaṃ saṇṭhānasampattiyaṃ ca abhāvaṃ dasseti. Duddasikanti apāsādikadassanaṃ. Tenassa anubyañjanasampattiyaṃ ākārasampattiyaṃ ca abhāvaṃ dasseti. Okoṭimakanti rassaṃ. Iminā ārohasampattiyaṃ abhāvaṃ dasseti. Yebhuyyena bhikkhūnaṃ paribhūtarūpanti puthujjanabhikkhūhi ohīitarūpaṃ. Puthujjanā ekacce chabbaggiyādayo tassāyasmato guṇaṃ ajānantā hatthakaṇṇacūlikādīsu gaṇhantā parāmasantā kīlāntā paribhavanti, na ariyā, kalyāṇaputhujjanā vā.

Bhikkhū āmantesīti kasmā āmantesi? Therassa guṇaṃ pakāsetuṃ. Evaṃ kira bhagavato ahosi “ime bhikkhū mama puttassa mahānubhāvataṃ na jānanti, tena taṃ paribhavanti, taṃ nesaṃ dīgharattaṃ ahitāya dukkhāya bhavissati, handāhaṃ imassa guṇe bhikkhūnaṃ pakāsetvā paribhavato naṃ mocessāmī”ti.

Passatha noti passatha nu. Na ca sā samāpatti sulabharūpā, yā tena bhikkhunā asamāpannapubbāti rūpasamāpatti arūpasamāpatti brahmavīhārasamāpatti nirodhasamāpatti phalasamāpattīti evaṃ pabhedā sāvakasādhāraṇā yā kāci samāpattiyo nāma, tāsu ekāpi samāpatti na sulabharūpā, dullabhā, natthiyeva sā tena lakuṇḍakabhaddiyena bhikkhunā asamāpannapubbā. Etenassa yaṃ vuttaṃ. “Mahiddhiko mahānubhāvo”ti, tattha mahiddhikataṃ pakāsetvā idāni mahānubhāvataṃ dassetuṃ “yassa catthāyā”tiādimāha. Taṃ heṭṭhā vuttanayameva. Ettha ca bhagavā “eso, bhikkhave, bhikkhū”tiādinā, “bhikkhave, ayaṃ bhikkhu na yo vā so vā dubbaṇṇo duddasiko okoṭimakoti bhikkhūnaṃ piṭṭhito piṭṭhito āgacchatīti ca ettakena na oññātabbo, atha kho mahiddhiko mahānubhāvo,

yaṃkiñci sāvakena pattabbam, sabbam taṃ tena anuppattam, tasmā taṃ pāsānacchattam viya garuṃ katvā oloketha, taṃ vo dīgharattam hitāya sukhāya bhavissatī”ti dasseti.

Etamattham veditvāti etaṃ āyasmato lakuṇḍakabhaddiyassa mahiddhikatāmahanubhāvatādibhedam guṇarāsim sabbākārato jānitvā tadatthadīpanam imaṃ udānam udānesi.

Tattha nelaṅgoti elaṃ vuccati doso, nāssa elanti nelaṃ. Kiṃ pana taṃ? Suparisuddhasīlam. Tañhi niddosaṭṭhena idha “nela”nti adhippetam. Taṃ nelaṃ padhānabhūtam aṅgam etassāti nelaṅgo. So yaṃ “ratho”ti vakkhati, tena sambandho, tasmā suparisuddhasīlaṅgoti attho. Arahattaphalasīlañhi idhādhippetam. Seto pacchādo etassāti setapacchādo. Pacchādoti rathassa upari attharitabbakambalādi. So pana suparisuddhadhavalabhāvena seto vā hoti rattanīlādīsu vā aññataro. Idha pana arahattaphalavimuttiyā adhippetattā suparisuddhabhāvam upādāya “setapacchādo”ti vuttam yathā aññatrāpi “ratho silaparikkhāro”ti. Eko satisaṅkhāto aro etassāti ekāro. Vattatīti pavattati. Rathoti therassa attabhāvam sandhāya vadati.

Anīghanti niddukkham, khobhavirahitam yānam viya kilesaparikhobhavirahitanti attho. Āyantanti sambahulānam bhikkhūnam piṭṭhito piṭṭhito āgacchantam. Chinnasotanti pacchinnasotam. Pakatirathassa hi sukhapavattanattham akkhasīsesu nābhīyañca upalittānam sappitelādīnam soto savanam sandanam hoti, tena so acchinnasoto nāma hoti. Ayaṃ pana chattimsatiyā sotānam anavasesato pahīnattā chinnasoto nāma hoti, taṃ chinnasotam. Natthi etassa bandhananti abandhano. Rathūpattharassa hi akkhena saddhiṃ niccalabhāvakaraṇattham bahūni bandhanāni honti, tena so sabandhano. Ayaṃ pana sabbasaṃyojanabandhanānam anavasesato parikkhīṇattā abandhano, taṃ abandhanam. Passāti bhagavā therassa guṇehi somanassappatto hutvā attānam vadati.

Iti satthā āyasmantaṃ lakuṇḍakabhaddiyaṃ arahattaphalasīsenā sucakkaṃ, arahattaphalavimuttiyā suuttaracchadam, sūpaṭṭhitāya satiyā svāram, kilesaparikhobhābhāvena aparikhobham, taṇhūpalepābhāvena anupalepam, saṃyojanādīnam abhāvena abandhanam suparikkhittam suyuttam ājaññaratham katvā dasseti.

Pañcamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Taṇhāsaṅkhayasuttavaṇṇanā

66. Chaṭṭhe aññāsikoṇḍaññoti ettha koṇḍaññoti tassāyasmato gottato āgatanāmaṃ. Sāvakesu pana sabbapaṭhamam ariyasaccāni paṭivijjhīti bhagavatā “aññāsi vata, bho, koṇḍañño”ti vuttaudānavasena thero sāsane “aññāsikoṇḍañño”tveva paññāyittha. Taṇhāsaṅkhayavimuttinti taṇhā saṅkhīyati pahīyati etthāti taṇhāsaṅkhayo, nibbānam. Tasmīṃ taṇhāsaṅkhaye vimutti. Taṇhā vā saṅkhīyati pahīyati etenāti taṇhāsaṅkhayo, ariyamaggo. Tassa phalabhūtā, pariyoṣānabhūtā vā vimuttīti taṇhāsaṅkhayavimutti, nippariyāyena arahattaphalasamāpatti. Taṃ paccavekkhamāno nisinno hoti. Ayañhi āyasmā bahulam phalasamāpattiṃ samāpajjati, tasmā idhāpi evamakāsi.

Etamatthaṃ viditvāti etaṃ aññāsikoṇḍaññattherassa aggaphalapaccavekkhaṇaṃ viditvā tadatthadīpanaṃ imaṃ udānaṃ udānesi.

Tattha yassa mūlaṃ chamā natthīti yassa ariyapuggalassa attabhāvarukkhamūlabhūtā avijjā, tassāva patiṭṭhā hetubhūtā āsavanīvaraṇaayonisomanasikārasaṅkhātā chamā pathavī ca natthi aggamaggena samugghātītattā. Paṇṇā natthi kuto latāti natthi latā kuto paṇṇāti padasambandho. Mānātimānādipabhedā sākāpasākāhādisaṅkhātā latāpi natthi, kuto eva madappamādamāyāsāṭṭheyyādipaṇṇānīti attho. Atha vā paṇṇā natthi kuto latāti rukkhāṅkurassa vaḍḍhamānassa paṭhamam paṇṇāni nibbattanti. Pacchā sākāpasākāhāsaṅkhātā latāti katvā vuttaṃ. Tattha yassa ariyamaggabhāvanāya asati uppajjanārahassa attabhāvarukkassa ariyamaggassa bhāvitattā yaṃ avijjāsaṅkhātam mūlaṃ, tassa patiṭṭhānabhūtam āsavādi ca natthi. Mūlaggaṇeneva cettha mūlakāraṇattā bījaṭṭhāniyaṃ kammaṃ tadabhāvopi gahitoyevāti veditabbo. Asati ca kammabīje taṇnimitto viññāṇaṅkuro, viññāṇaṅkuranimittā ca nāmarūpasalāyatanapattasākāhādayo na nibbattissantiyeva. Tena vuttaṃ - “yassa mūlaṃ chamā natthi, paṇṇā natthi kuto latā”ti.

Taṃ dhīraṃ bandhanā muttanti taṃ catubbidhasammappadhānavīriyayogena vijitamarattā dhīraṃ, tato eva sabbakilesābhisaṅkhārābandhanato muttaṃ. Ko taṃ ninditumarahatīti ettha nti nipātamattaṃ. Evaṃ sabbakilesavippamuttaṃ sīlādiannuttaraguṇasamannāgataṃ ko nāma viññujātiko nindituṃ garahituṃ arahati nindānimittasseva abhāvato. Devāpi naṃ pasaṃsantīti aññadatthu devā sakkādayo guṇavisesavidū, apisaddena manussāpi khattiyapaṇḍitādayo pasaṃsanti. Kiñca bhiyyo brahmunāpi pasaṃsito mahābrahmunāpi aññehipi brahmanāgayakkhagandhabbādīhipi pasaṃsito thomitoyevāti.

Chaṭṭhasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Papañcakhayasuttavaṇṇanā

67. Sattame papañcasaññāsaṅkhāpahānanti papañcenti yattha sayam uppannā, taṃ santānaṃ vitthārenti ciraṃ ṭhapentīti papañcā, kilesā. Visesato rāgadosamohataṇhādīṭṭhimānā. Tathā hi vuttaṃ -

“Rāgo papañco, doso papañco, moho papañco, taṇhā papañco, diṭṭhi papañco, māno papañco”ti. -

Apica saṃkilesaṭṭho papañcaṭṭho, kacavaraṭṭho papañcaṭṭho. Tattha rāgapapañcassa subhasaññā nimittaṃ, dosapapañcassa āghātavatthu, mohapapañcassa āsavā, taṇhāpapañcassa vedanā, diṭṭhipapañcassa saññā, mānapapañcassa vitakko nimittaṃ. Tehi papañcehi sahaḡatā saññā papañcasaññā. Papañcasaññānaṃ saṅkhā bhāgā koṭṭhāsā papañcasaññāsaṅkhā. Atthato saddhiṃ nimittehi taṃtaṃpapañcassa pakkhiyo kilesagaṇo. Saññāgahaṇaṇcettha tassa nesaṃ sādāraṇahetubhāvena. Vuttañhetam - “saññānidānā hi papañcasaṅkhā”ti. Tesam pahānaṃ, tena tena maggena rāgādikilesānaṃ samucchadananti attho.

Tadā hi bhagavā atītāsu anekakoṭṭisatasahassasaṅkhāsu attano jātīsu anattassa nimittabhūte kilese imasmim carimabhave ariyamaggena bodhimaṇḍe savāsane pahīne paccavekkhitvā sattasantānañca kilesacaritaṃ rāgādikilesasaṃkiliṭṭhaṃ kañjiyapuṇṇalābum viya takkabharitacāṭim viya vasāpītapilotikaṃ viya ca

dubbinimociyaṃ disvā “evaṃ gahaṇaṃ nāmiḍaṃ kilesavaṭṭaṃ anādikālabhāvitāṃ mayhaṃ anavasesaṃ pahīnaṃ, aho suppaḥīna”nti uppannapītipāmojjo udānaṃ udānesi. Tena vuttaṃ - “atha kho bhagavā attano papañcasaññāsāṅkhāpahānaṃ veditvā tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesī”ti.

Tattha yassa papañcā ṭhiti ca natthīti yasmā bhagavā attānameva paraṃ viya katvā niddisati tasmā yassa aggapuggalassa vuttalakkaṇā papañcā, tehi katā saṃsāre ṭhiti ca natthi. Nettiyaṃ pana “ṭhiti nāma anusayo”ti vuttaṃ. Anusayo hi bhavapavattiyā mūlanti. Satte saṃsāre papañcentīti papañcā. “Papañcatṭhiti”ti ca pāṭho. Tassattho - papañcānaṃ ṭhiti vijjamaṇatā maggena asamucchedo papañcatṭhiti, papañcā eva vā avasiṭṭhakusalākusalavipākānaṃ pavattiyā hetubhāvato vaṭṭassa ṭhiti papañcatṭhiti, sā yassa aggapuggalassa natthi. Sandānaṃ palighaṇca vītivattoti yo bandhanaṭṭhena santānasadisattā “sandāna”nti laddhanāmā taṇhādiṭṭhiyo, nibbānanagarapavesanisedhanato palighasadisattā palighasāṅkhātaṃ avijjaṇca vītivatto savāsanapahānena visesato atikkanto. Apare pana kodhaṃ “sandāna”nti vadanti, taṃ na gahetabbaṃ. So hi “parābhisajjanī”ti vuttoti.

Taṃ nittaṇhaṃ muniṃ carantanti taṃ sabbathāpi taṇhābhāvena nittaṇhaṃ, ubhayalokamunānato attahitaparahitamunānato ca muniṃ, ekanteneva sabbasattahitattaṃ catūhi iriyāpathehi nānāsamāpatticārehi anaññasādhāraṇena ñāṇacārena ca carantaṃ. Nāvajānāti sadevakopi lokoti sabbo sapaññajātiko sattaloko sadevakopi sabrahmakopi na kadāci pi avajānāti na paribhoti, atha kho ayameva loke aggo seṭṭho uttamo pavaroti garuṃ karonto sakkaccaṃ pūjāsakkāranirato hotīti.

Sattamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Kaccānasuttavaṇṇanā

68. Atṭhame ajjhantanti ettha ayaṃ ajjhattasaddo “cha ajjhattikāni āyatanānī”tiādīsu ajjhattajjhatte āgato. “Ajjhattā dhammā, ajjhattaṃ vā kāye kāyānupassī”tiādīsu niyakajjhatte. “Sabbanimittānaṃ amanasikārā ajjhattaṃ suññataṃ upasampajja viharatī”tiādīsu visayajjhatte, issariyaṭṭhāneti attho. Phalasamāpatti hi buddhānaṃ issariyaṭṭhānaṃ nāma. “Tenānanda, bhikkhunā tasmimyeva purimasmiṃ samādhinimitte ajjhattameva cittaṃ saṇṭhapetabba”ntiādīsu gocarajjhatte. Idhāpi gocarajjhatteyeva daṭṭhabbo. Tasmā ajjhantanti gocarajjhatabhūte kammaṭṭhānārammaṇeti vuttaṃ hoti. Parimukhanti abhimukhaṃ. Sūpaṭṭhitāyāti suṭṭhu upaṭṭhitāya kāyagatāya satiyā. Satisīsenā cettha jhānaṃ vuttaṃ. Idaṃ vuttaṃ hoti “ajjhattaṃ kāyānupassanāsatiṭṭhānavasena paṭiladdhaṃ ulāraṃ jhānaṃ samāpajjitvā”ti.

Ayañhi thero bhagavati sāvattthiyaṃ viharante ekadivasaṃ sāvattthiyaṃ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṃ piṇḍapātappaṭikkanto vihāraṃ pavisitvā bhagavato vattaṃ dassetvā divāṭṭhāne divāvihāraṃ nisinno nānāsamāpattīhi divasabhāgaṃ vītināmetvā sāyanhasamayaṃ vihāramajjhaṃ otaritvā bhagavati gandhakuṭiyaṃ nisinne “akālo tāva bhagavantaṃ upasaṅkamitu”nti gandhakuṭiyā avidūre, aññatarasmiṃ rukkhamaule kālaparicchedaṃ katvā yathāvuttaṃ samāpattiṃ samāpajjitvā nisīdi. Satthā taṃ tathānisinnaṃ gandhakuṭiyaṃ nisinnoyeva passi. Tena vuttaṃ - “tena kho pana samayena āyasmā mahākaccāno...pe... sūpaṭṭhitāyā”ti.

Etamattham viditvāti etaṃ āyasmato mahākaccānattherassa
satipaṭṭhānabhāvanāvasena adhigataṃ jhānaṃ pādaṃ katvā samāpajjanaṃ
sabbākārato viditvā tadatthadīpanaṃ imaṃ udānaṃ udānesi.

Tattha yassa siyā sabbadā sati, satataṃ kāyagatā upaṭṭhitāti yassa
āradhavi-passakassa ekadivasaṃ cha koṭṭhāse katvā sabbasmimpi kāle
nāmarūpabhedenā duvidhepi kāye gatā kāyārammaṇā pañcannaṃ
upādānakkhandhānaṃ aniccādisammasanavasena satataṃ nirantaraṃ
sātaccābhiyogavasena sati upaṭṭhitā siyā.

Ayaṃ kirāyasmā paṭhamam kāyagatāsaticammaṭṭhānavasena jhānaṃ nibbattetvā
taṃ pādaṃ katvā kāyānupassanāsati-paṭṭhānamukhena vipassanaṃ paṭṭhapetvā
arahattaṃ patto. So aparabhāgepi yebhuyyena tameva jhānaṃ samāpajjitvā
vuṭṭhāya tatheva ca vipassitvā phalasamāpattiṃ samāpajjati. Svāyaṃ yena vidhinā
arahattaṃ patto, taṃ vidhiṃ dassento satthā “yassa siyā sabbadā sati, satataṃ
kāyagatā upaṭṭhitā”ti vatvā tassā upaṭṭhānākāraṃ vibhāvetuṃ “no cassa no ca me
siyā, na bhavissati na ca me bhavissatī”ti āha.

Tassattho dvidhā veditabbo sammasanato pubbabhāgavasena
sammasanakālavasena cāti. Tesu pubbabhāgavasena tāva no cassa no ca me siyāti
atītakāle mama kilesakammaṃ no cassa na bhaveyya ce, imasmiṃ paccuppannakāle
ayaṃ attabhāvo no ca me siyā na me uppajjeyya. Yasmā pana me atīte kammakilesā
ahesuṃ, tasmā taṃnimitto etarahi ayaṃ me attabhāvo pavattati. Na bhavissati na ca
me bhavissatīti imasmiṃ attabhāve paṭipakkhādhigamena kilesakammaṃ na
bhavissati na uppajjissati me, āyatiṃ vipākavaṭṭaṃ na ca me bhavissati na me
pavattissatīti. Evaṃ kālattaye kammakilesahetukaṃ idaṃ mayhaṃ
attabhāvasaṅkhātāṃ khandhapañcakaṃ, na issarādihetukaṃ, yathā ca mayhaṃ,
evaṃ sabbasattānanti sappaccayanāmarūpadassanaṃ pakāsitaṃ hoti.

Sammasanakālavasena pana no cassa no ca me siyāti yasmā idaṃ
khandhapañcakaṃ hutvā abhāvaṭṭhena aniccaṃ, abhiñhapaṭipīḷanaṭṭhena dukkhaṃ,
avasavattanaṭṭhena anattā, evaṃ yadi ayaṃ attā nāma nāpi
khandhapañcakavinimutto koci no cassa no ca siyā na bhaveyya, evaṃ, bhante, no
ca me siyā mama santakaṃ nāma kiñci na bhaveyya. Na bhavissatīti attani attaniye
bhavitabbaṃ yathā cidaṃ nāmarūpaṃ etarahi ca atīte ca attattaniyaṃ suññaṃ,
evaṃ na bhavissati na me bhavissati, anāgatepi khandhavinimutto attā nāma na koci
na me bhavissati na pavattissati, tato eva kiñci palibodhaṭṭhāniyaṃ na me bhavissati
āyatimpi attaniyaṃ nāma na me kiñci bhavissatīti. Iminā tīsu kālesu “aha”nti
gahetabbassa abhāvato “mama”nti gahetabbassa ca abhāvaṃ dasseti. Tena
catukkoṭṭikā suññatā pakāsītā hoti.

Anupubbavīhārī tattha soti evaṃ tīsupi kālesu attattaniyaṃ suññaṃ tattha
saṅkhāragate anupassanto anukkamena udayabbayaññādivipassanāññānesu
uppajjamānesu anupubbavipassanāvīhāravasena anupubbavīhārī samāno. Kāleneva
tare visattikanti so evaṃ vipassanaṃ matthakaṃ pāpetvā ṭhito yogāvacarō
indriyānaṃ paripākagatakālena vuṭṭhānagāminiyā vipassanāya maggena
ghaṭitakālena ariyamaggassa uppattikālena sakalassa bhavattayassa saṃtananato
visattikāsaṅkhātāṃ taṇhaṃ tareyya, vitaritvā tassā paratīre tiṭṭheyyāti adhippāyo.

Iti bhagavā aññāpadesena āyasmato mahākaccānassa arahattupattidīpanaṃ
udānaṃ udānesi.

9. Udaṇasuttavaṇṇanā

69. Navame mallesūti mallā nāma jānapadino rājakumārā, tesam nivāso ekopi janapado ruḥhīvasena “mallā”ti vuccati, tesu mallesu, yaṃ loke “mallo”ti vuccati. Keci pana “mālesū”ti paṭhanti. Cāriyaṃ caramānoti aturitacārikāvasena mahāmaṇḍalajanapadacārikaṃ caramāno. Mahatā bhikkhusaṅghenāti aparicchadaguṇena mahantena samaṇagaṇena. Tadā hi bhagavato mahābhikkhuparivāro ahosi. Thūṇaṃ nāma mallānaṃ brāhmaṇagāmōti puratthimadakkhiṇāya disāya majjhimadesassa avadhiṭṭhāne malladesa thūṇanāmaḥ ca brāhmaṇabāhulatāya brāhmaṇagāmo. Tadavasārīti taṃ avasari, thūṇagāmamaggaṃ pāpuṇīti attho. Assosunti suṇiṃsu, sotadvārasampattavacanānigghosānusārena jāniṃsūti attho. Khoti padapūraṇe, avadhāraṇatthe vā nipāto. Tattha avadhāraṇatthena assosumyeva, na tesam savanantarāyo ahosīti vuttaṃ hoti. Padapūraṇena padabyañjanasiliṭṭhattamattameva. Thūṇeyyakāti thūṇagāmavāsino. Brāhmaṇagahapatikāti ettha brahmaṇaṃ aṇantīti brāhmaṇā, mante sajjhāyantīti attho. Idameva hi jātibrāhmaṇānaṃ nibbacanaṃ, ariyā pana bāhitapāpattā “brāhmaṇā”ti vuccanti. Gahapatikāti khattiyabrāhmaṇe vajjetvā ye keci agāraṃ ajjhāvasantā vuccanti, visesato vessā. Brāhmaṇā ca gahapatikā ca brāhmaṇagahapatikā.

Idāni yamatthaṃ te assosum, taṃ dassetuṃ “samaṇo khalu, bho, gotamo”tiādi vuttaṃ. Tattha samitapāpattā “samaṇo”ti veditabbo. Vuttañhetuṃ - “samtāssa honti pāpakā akusalā dhammā”tiādi. Bhagavā ca anuttarena ariyamaggena sabbaso samitapāpo. Tenassa yathābhuccaguṇādhiḡatametaṃ nāmaṃ, yadidaṃ samaṇoti. Khalūti anussavatthe nipāto. Bhoti brāhmaṇajātikānaṃ jātisamudāgataṃ ālapanamattaṃ. Vuttampi cetam “bhovādi nāma so hoti, sace hoti sakiñcano”ti. Gotamoti gottavasena bhagavato parikittanaṃ. Tasmā “samaṇo khalu, bho, gotamo”ti samaṇo kira, bho, gotamagottoti ayamettha attho. Sakyaputtoti idaṃ pana bhagavato uccākulaparidīpanaṃ. Sakyakulā pabbajitoti saddhāpabbajitabhāvaparidīpanaṃ. Kenaci pārijuññaṇa anabhibhūto aparikkhiṇaṃyeva taṃ kulaṃ pahāya nekkhammādhigamasaddhāya pabbajitoti vuttaṃ hoti. Udaṇaṃ tiṇassa ca bhusassa ca yāva mukhato pūresunti pāṇiyakūpaṃ tiṇena ca bhusena ca mukhappamāṇena vaḍḍhesuṃ, tiṇādīni pakkhipitvā kūpaṃ pidahiṃsūti attho.

Tassa kira gāmassa bahi bhagavato āgamanamagge brāhmaṇānaṃ paribhogabhūto eko udaṇo ahosi. Taṃ ṭhapetvā tattha sabbāni kūpataḷākādīni udakaṭṭhānāni tadā visukkhāni nirudakāni ahesuṃ. Atha thūṇeyyakā ratanattaye appasannā maccherapakatā bhagavato āgamaṇaṃ sutvā “sace samaṇo gotamo sasāvako imaṃ gāmaṃ pavisitvā dvīhatīhaṃ vaseyya, sabbam imaṃ janaṃ attano vacane ṭhapeyya, tato brāhmaṇadhammo patitṭhaṃ na labheyyā”ti tattha bhagavato avāsāya parisakkantā “imasmim gāme aññattha udakaṃ natthi, amuṃ udaṇaṃ aparibhogaṃ karissāma, evaṃ samaṇo gotamo sasāvako imaṃ gāmaṃ na pavissatī”ti sammantayitvā sabbe gāmavāsino sattāhassa udakaṃ gahetvā cāṭiādīni pūretvā udaṇaṃ tiṇena ca bhusena ca pidahiṃsu. Tena vuttaṃ - “udaṇaṃ tiṇassa ca bhusassa ca yāva mukhato pūresuṃ, ‘mā te muṇḍakā samaṇakā pāṇiyaṃ apaṃsū”ti.

Tattha muṇḍakā samaṇakāti muṇḍe “muṇḍā”ti samaṇe “samaṇā”ti vattuṃ vaṭṭeyya, te pana khumṣanādhippāyena hīlentā evamāhaṃsu. Māti paṭisedhe, mā apaṃsu mā pivimsūti attho. Maggā okkammāti maggato apasakkitvā. Etamhāti yo udapāno tehi tathā kato, tameva niddisanto āha. Kiṃ pana bhagavā tesam brāhmaṇānaṃ vipākāraṃ anāvajjitvā evamāha - “etamhā udapānā pānīyaṃ āharā”ti, udāhu āvajjitvā jānantoti? Jānanto eva bhagavā attano buddhānubhāvaṃ pakāsetvā te dametvā nibbisevane kātuṃ evamāha, na pānīyaṃ pātukāmo. Tenevettha mahāparinibbānasutte viya “pipāsitosmī”ti na vuttaṃ. Dhammaḥaṇḍāgāriko pana satthu ajjhāsayaṃ ajānanto thūṇeyyakehi kataṃ vipākāraṃ ācikkhanto “idāni so, bhante”tiādimāha.

Tattha idānīti adhunā, amhākaṃ āgamanavelāyamevāti attho. Eso, bhante, udapānoti paṭhanti. Thero dvikkhattuṃ paṭikkhipitvā tatiyavāre “na kho tathāgatā tikkhattuṃ paccanīkā kātābbā, kāraṇaṃ diṭṭhaṃ bhavissati dīghadassinā”ti mahārājadattiyaṃ bhagavato pattaṃ gahetvā udapānaṃ agamāsi. Gacchante there udapāne udakaṃ paripuṇṇaṃ hutvā uttaritvā samantato sandati, sabbaṃ tiṇaṃ bhusaṇca uplavitvā sayameva apagacchi. Tena ca sandamānena salilena uparūpari vaḍḍhantena tasmīṃ gāme sabbeva pokkharāṇīdayo jalāsayaṃ visukkhā paripūriṃsu, tathā parikhākusubbbhaninnādīni ca. Sabbo gāmapadeso mahoghena ajjhotthaṭṭo mahāvassakāle viya ahosi. Kumuduppalapadumapuṇḍarīkāḍīni jalajapupphāni tattha tattha ubbhijjitvā vikasamānāni udakaṃ sañchādīṃsu. Saresu haṃsakoṇḍacakkavākakāraṇḍavabakādayā e udakasakuṇīkā vassamānā tattha tattha vicariṃsu. Thūṇeyyakā taṃ mahoghaṃ tathā uttarantaṃ samantato vīcitarāṅgasamākulaṃ pariyaṇṭato samuṭṭhahamānaṃ ruciraṃ pheṇabubbuḷakaṃ disvā acchariyabbhutaṇṭajātā evaṃ sammantesuṃ “mayaṃ samaṇassa gotamassa udakupacchedaṃ kātuṃ vāyamimhā, ayaṃ pana mahogho tassa āgamanakālato paṭṭhāya evaṃ abhivaḍḍhati, nissamsayaṃ kho ayaṃ tassa iddhānubhāvo. Mahiddhiko hi so mahānubhāvo. Tānaṃ kho panetaṃ vijjati, yathā yaṃ mahogho utṭhahitvā amhākaṃ gāmampi otthareyya. Handa mayaṃ samaṇaṃ gotamaṃ upasaṅkamitvā payirupāsītva accayaṃ desentā khamāpeyyāmā”ti.

Te sabbeva ekajjhāsayaṃ hutvā saṅghasaṅghī gaṇībhūtā gāmato nikkhamitvā yena bhagavā tenupasaṅkamīṃsu. Upasaṅkamitvā appekacce bhagavato pāde sirasā vandīṃsu, appekacce añjaliṃ paṇāmesuṃ, appekacce bhagavatā saddhiṃ sammodīṃsu, appekacce tuṇhībhūtā nisīdīṃsu, appekacce nāmagottaṃ sāvesuṃ. Evaṃ pana katvā sabbeva ekamantaṃ nisīditvā “idha mayaṃ, bho gotama, bho to ceva gotamassa gotamasāvakānaṇca udakappaṭisedhaṃ kārayimha, amukasmīṃ udapāne tiṇaṇca bhusaṇca pakkhipimha. So pana udapāno acetanopi samāno sacetano viya bho to guṇaṃ jānanto viya sayameva sabbaṃ tiṇaṃ bhusaṃ apantvā suvisuddho jāto, sabbopi cettha ninnappadeso mahatā udakoghena paripuṇṇo ramaṇīyova jāto, udakūpajīvino sattā parituṭṭhā. Mayaṃ pana manussāpi samānā bho to guṇe na jānimha, ye mayaṃ evaṃ akarimha, sādhu no bhavaṃ gotamo tathā karotu, yathāyaṃ mahogho imaṃ gāmaṃ na otthareyya, accayo no accagamā yathābālaṃ, taṃ no bhavaṃ gotamo accayaṃ paṭiggaṇhātu anukampaṃ upādāyā”ti accayaṃ desesuṃ. Bhagavāpi “tagga tumhe accayo accagamā yathābālaṃ, taṃ vo mayaṃ paṭiggaṇhāma āyatīṃ saṃvarāyā”ti tesam accayaṃ paṭiggahetvā pasannacittataṃ ṇatvā uttari ajjhāsayaṇurūpaṃ dhammaṃ desesi. Te bhagavato dhammaḍesanaṃ sutvā pasannacittā saraṇādīsu paṭiṭṭhitā bhagavantaṃ vanditvā padakkhiṇaṃ katvā pakkamiṃsu. Tesam pana āgamanato puretaraṃyeva āyasmā

ānando taṃ pāṭihāriyaṃ disvā acchariyabbhutamattajāto pattenā pāṇiyaṃ ādāya bhagavato upanāmetvā taṃ pavattiṃ ārocesi. Tena vuttaṃ - “evaṃ, bhanteti kho āyasmā ānando”tiādi.

Tattha mukhato ovamitvāti sabbam taṃ tiṇādiṃ mukhena chaḍḍetvā. Vissandanto maññeti pubbe dīgharajjukena udapānena ussiñcitvā gahetabbadakkogho bhagavato pattam gahetvā therassa gatakāle mukhena vissandanto viya samatittiko kākaḍḍeyyo hutvā aṭṭhāsi. Idañca therassa gatakāle udakappavattiṃ sandhāya vuttaṃ. Tato param pana pubbe vuttanayena tasmim gāme sakalam ninnatṭhānam udakena paripuṇṇam ahoṣīti. Ayaṃ paniddhi na buddhānam adhiṭṭhānena, nāpi devānubhāvena, atha kho bhagavato puññānubhāvena parittadesanattam rājagahato vesāligamane viya. Keci pana “thūṇeyyakānam bhagavati pasādajanantam tesam atthakāmāhi devatāhi kata”nti. Apare “udapānassa heṭṭhā vasanakaṇḍarājā evamakāsi”ti. Sabbam taṃ akāraṇam, yathā bhagavato puññānubhāvenayeva tathā udakupattiyā paridīpitattā.

Etamattam viditvāti etaṃ adhiṭṭhānena vinā attanā icchitanipphattisaṅkhātā attham sabbākārato viditvā tadatthadīpanam imaṃ udānam udānesi.

Tattha kiṃ kayirā udapānena, āpā ce sabbadā siyunti yassa sabbakālam sabbattha ca āpā ce yadi siyum yadi upalabbheyyum yadi ākaṅkhāmattpaṭibaddho, tesam lābho, tena udapānena kiṃ kayirā kiṃ kareyya, kiṃ payoḍananti attho. Taṇhāya mūlato chetvā, kissa pariyesanam careti yāya taṇhāya vinibaddhā sattā akatapūññā hutvā icchitālābhadukkhena vihaññanti, tassā taṇhāya mūlam, mūle vā chinditvā ṭhito mādiso sabbāññubuddho kissa kena kāraṇena pāṇiyapariyesanam, aññam vā paccayapariyesanam careyya. “Mūlato chettā”tipi paṭhanti, taṇhāya mūlam mūleyeva vā chedakoti attho. Atha vā mūlato chettāti mūlato paṭṭhāya taṇhāya chedako. Idaṃ vuttaṃ hoti - yo bodhiyā mūlabhūtamahāpaṇidhānato paṭṭhāya aparimitam sakalam puññasambhāram attano acintetvā lokahitattameva pariṇāmanavasena paripūrento mūlato pabhuti taṇhāya chettā, so taṇhāhetukassa icchitālābhassa abhāvato kissa kena kāraṇena udakapariyesanam careyya, ime pana thūṇeyyakā andhabālā imaṃ kāraṇam ajānantā evamakamsūti.

Navamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

10. Utenasuttavaṇṇanā

70. Dasame rañño utenassāti utenassa nāma rañño, yo “vajjirājā”tipi vuccati. Uyyānagatassāti uyyānakīḷanattam uyyānam gatassa. Anādare hi idaṃ sāmivacanam, “antepura”nti pana padaṃ apekkhitvā sambandhepetam sāmivacanam hoti. Kālaṅkatānīti aggidaḍḍhāni hutvā matāni honti. Sāmāvatīpamukhānīti ettha kā panāyam sāmāvatī, kathañca daḍḍhāti? Vuccate, bhaddavatiyaṃ seṭṭhino dhītā ghosakaseṭṭhinā dhītutṭhāne ṭhapitā pañcasataitthiparivārā rañño utenassa aggamaheṣī mettāvihārabahulā ariyasāvikā sāmāvatī nāma. Ayamettha saṅkhepo, vitthārato pana ādito paṭṭhāya sāmāvatiyā uppattikathā dhammapadavatthumhi vuttanayena veditabbā. Māgaṇḍiyassa nāma brāhmaṇassa dhītā attano mātāpitūnam -

“Disvāna taṇham aratiṃ ragañca,
Nāhosi chando api methunasmiṃ;
Kimevidaṃ muttakarīsapuṇṇam,

Pādāpi naṃ samphusituṃ na icche’’ti. -

Bhagavatā desitaṃ imaṃ gāthaṃ sutvā satthari baddhāghātā māgaṇḍiyā aparabhāge raññaṃ utenena mahesiṭṭhāne ṭhapitā bhagavato kosambiṃ upagatabhāvaṃ, sāmāvatīpamukhānaṃ pañcannaṃ itthisatānaṃ upāsikābhāvaṃ ñatvā “āgato nāma samaṇo gotamo imaṃ nagaraṃ, dānissa kattabbaṃ jānissāmi, imāpi tassa upaṭṭhāyikā, imāsampi sāmāvatīpamukhānaṃ kattabbaṃ jānissāmi’’ti anekapariyāyehi tathāgatassa tāsāṃ anatthaṃ kātuṃ vāyāmitvāpi asakkontī punekadivasaṃ raññaṃ saddhiṃ uyyānakīlaṃ gacchantī cūlapitu sāsanaṃ paṇiṇi “sāmāvatīyā pāsādaṃ gantvā dussakoṭṭhāgāratelakoṭṭhāgārāni vivarāpetvā dussāni telacāṭṭisu temetvā thambhe veṭhetvā tā sabbā ekato katvā dvāraṃ pidahitvā bahi yantaṃ datvā daṇḍadīpikāhi gehe aggiṃ dadamāno otaritvā gacchatū’’ti.

Taṃ sutvā so pāsādaṃ abhiruyha koṭṭhāgārāni vivaritvā vatthāni telacāṭṭisu temetvā thambhe veṭhetuṃ ārabhi. Atha naṃ sāmāvatīpamukhā itthiyo “kiṃ etaṃ cūlapitā’’ti vadantiyo upasaṅkamīsu. “Ammā, rājā daḥhikammaṭṭhāya ime thambhe telapilotikāhi bandhāpeti, rājagehe nāma suyuttaduyuttaṃ dujjānaṃ, mā me santike hothā’’ti vatvā tā āgatā gabbhesu pavesetvā dvārāni pidahitvā bahi yantakaṃ datvā ādito paṭṭhāya aggiṃ dento otari. Sāmāvatī tāsāṃ ovādaṃ adāsi, “ammā, anamatagge saṃsāre vicarantīnaṃ evameva agginā jhāmattabhāvānaṃ buddhañāṇepi paricchedo na sukaro, appamattā hothā’’ti. Tā satthu santike dhammaṃ sutvā adhigataphalāya viññātasāsānāya khujjuttarāya ariyasāvikāya sekkhapaṭṭisambhidāpattāya satthārā desitaniyāmeneva dhammaṃ desentiyaṃ santike sotāpattiphalassa adhigatā antaranāraṃ kammaṭṭhānamanasi kārena yuttappayuttā gehe jhāyante vedanāpariggahakammaṭṭhānaṃ manasi karontiyo kāci dutiyaphalaṃ, kāci tatiyaphalaṃ pāpuṇitvā kalamakaṃsu. Atha bhikkhū kosambiyaṃ piṇḍāya carantā taṃ pavattiṃ ñatvā pacchābhataṃ bhagavato ārocetvā tāsāṃ abhisamparāyaṃ pucchīsu. Bhagavā ca tāsāṃ ariyaphalādhigamaṃ bhikkhūnaṃ abhāsi. Tena vuttaṃ - “tena kho pana samayena raññaṃ utenassa...pe... anipphalā kālaṅkatā’’ti.

Tattha anipphalāti na nipphalā, sampattasāmaññaṃ phalā eva kālaṅkatā. Tā pana phalāni paṭilabantiyo sāmāvatīyā -

“Ārambhatha nikkamatha, yuñjatha buddhasāsane;
Dhunātha maccuno senaṃ, naḷāgāraṃva kuñjaro.

“Yo imasmiṃ dhammavinaye, appamatto vihassati;
Pahāya jātisaṃsāraṃ, dukkhassantaṃ karissatī’’ti. -

Gāthāhi ovadiyamānā vedanāpariggahakammaṭṭhānaṃ manasi karontiyo vipassitvā dutiyatatiyaphalāni paṭilabhiṃsu. Khujjuttarā pana āyusesassa atthitāya, pubbe tādissassa kammaṃ akatattā ca tato pāsādato bahi ahosi. “Dasayojanantare pakkāmi’’ti ca vadanti. Atha bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ, “āvuso, ananucchavikaṃ vata ariyasāvikānaṃ evarūpaṃ maraṇa’’nti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā’’ti pucchitvā “imāya nāmā’’ti vutte, “bhikkhave, yadipi tāsāṃ imasmiṃ attabhāve ayuttaṃ, pubbe katakammaṃ pana yuttameva tāhi laddha’’nti vatvā tehi yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente aṭṭha paccekabuddhā rañño nivesane nibaddhaṃ bhuñjanti. Pañcasatā itthiyo te upaṭṭhahanti. Tesu satta janā himavantam gacchanti, eko nadītīrasamīpe ekasmiṃ tiṇagahane samāpattiyā nisīdati. Athekadivasaṃ rājā paccekabuddhesu gatesu tāhi itthīhi saddhiṃ udakakīlaṃ kīlītukāmo tattha gato. Tā itthiyo divasabhāgaṃ uduke kīlītva sītapīlītā visibbitukāmā taṃ tiṇagahanaṃ upari visukkhatiṇasañchannaṃ “tiṇarāsī”ti saññāya parivāretvā aggim datvā tiṇesu jhāyitvā patantesu paccekabuddhaṃ disvā “rañño paccekabuddho jhāyati, taṃ rājā ñatvā amhe nāsessati, sudaḍḍhaṃ naṃ karissāmā”ti sabbā ito cito ca dāruādīni āharitvā tassa upari rāsīm katvā ālimpetvā “idāni jhāyissatī”ti pakkamiṃsu. Tā paṭthamaṃ asañcetanikā hutvā idāni kammunā bajjhiṃsu. Paccekabuddhaṃ pana antosamāpattiyaṃ sace dārūnaṃ sakaṭasahassampi āharitvā ālimpentā usumākāramattampi gāhetuṃ na sakkonti, tasmā so sattame divase uṭṭhāya yathāsukhaṃ agamāsi. Tā tassa kammaṣṣa katattā bahūni vassasahassāni bahūni vassasatasahassāni niraye paccitvā tasseeva kammaṣṣa vipākāvasesena attabhāvasate imināva niyāmena gehe jhāyamāne jhāyiṃsu. Idaṃ tāsāṃ pubbakammaṃ.

Yasmā pana te imasmiṃ attabhāve ariyaphalāni sacchākaṃsu, ratanattayaṃ payirupāsīṃsu, tasmā tattha anāgāminiyo suddhāvāsesu upapannā, itarā kāci tāvatīṃsesu, kāci yāmesu, kāci tusitesu, kāci nimmānaratīsu, kāci paranimmitavasavattīsu upapannā.

Rājāpi kho uteno “sāmāvatīyā gehaṃ kira jhāyatī”ti sutvā vegena āgacchantopi taṃ padesaṃ tāsū daḍḍhāsuyeva sampāpuṇi. Āgantvā pana gehaṃ nibbāpetvā uppannabalavadomanasso māgaṇḍiyāya tathā kāritabhāvaṃ upāyena ñatvā ariyasāvikāsu katāparādhakammunā codiyamāno tassā rājāṇaṃ kāresi saddhiṃ ñātakehi. Evaṃ sā saparijanā samittabandhavā anayabyasanaṃ pāpuṇi.

Etamatthaṃ veditvāti etaṃ sāmāvatīpamukhānaṃ tāsāṃ itthīnaṃ aggimhi anayabyasanāpattihetuṃ, māgaṇḍiyāya ca samittabandhavāya rājāṇāya anayabyasanāpattinimittaṃ sabbākārato veditvā tadatthadīpanaṃ imaṃ udānaṃ udānesi.

Tattha mohasambandhano loko, bhabbarūpova dissatīti yo idha sattaloko bhabbarūpova hetusampanno viya hutvā dissati, sopi mohasambandhano mohena paliguṇṭhito attahitāhitaṃ ajānanto hite na paṭipajjati, ahitaṃ dukkhāvahaṃ bahuñca apuññaṃ ācināti. “Bhavarūpova dissatī”tipi pāṭho. Tassattho - ayaṃ loko mohasambandhano mohena paliguṇṭhito, tato eva bhavarūpova sassatasabhāvo viyassa attā dissati, ajarāmaro viya upaṭṭhāti, yena pāṇātipātādīni akattabbāni karoti.

Upadhibandhano bālo, tamasā parivārito. Sassatoriva khāyatīti na kevalaṇca mohasambandhano eva, apica kho upadhibandhanopi ayaṃ andhabālaloko avijjātamāsā parivārito. Idaṃ vuttaṃ hoti - yena ñāṇena aviparītaṃ kāme ca khandhe ca “aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā”ti passeyya, tassa abhāvato yasmā bālo andhaputhujjano aññānatamasā samantato parivārito nivuto, tasmā so kāmūpadhi kilesūpadhi khandhūpadhīti imesaṃ upadhīnaṃ vasena ca upadhibandhano, tato eva cassa sopadhissa passato sassato viya nicco sabbakālabhāvī viya khāyati. “Asassatiriva khāyatī”tipi pāṭho. Tassattho - attā sabbakālaṃ vijjati upalabbhatīti añño asassati aniccoti lokassa so upadhi micchābhinivesavasena ekadeso viya khāyati, upaṭṭhahatīti attho. Rakāro hi padasandhikaro. Passato natthi kiñcananti yo

pana saṅkhāre pariggahetvā aniccādivasena vipassati, tasseva
vipassanāpaññāsahitāya maggapaññāya yathābhūtaṃ passato jānato paṭivijjhato
rāgādikiñcanaṃ natthi, yena saṃsāre bajjheyya. Tathā apassanto eva hi
avijjātaṇhādiṭṭhiādibandhanehi saṃsāre baddho siyāti adhippāyo.

Dasamasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca cūḷavaggavaṇṇanā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 03. Σχόλια για τους εμπνευσμένους λόγους. 7. Το μικρό κεφάλαιο έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org